

РЕАЛИЗАМ

и Оноре де Балзак

КЊИЖЕВНИ ПРАВАЦ 19. ВЕКА

РЕАЛИЗАМ

РЕАЛИЗАМ И БАЛЗАК

- Књижевни правац у Европи који је доминирао током 19. века (од 1830. до 1878).
- Прво се појавио у Француској у делима Стендала и Балзака.
- Као и романтизам, тако и реализам постоји као метод одавно и углавном се своди на подражавање (mimesis – подражавање, опонашање стварности), а као књижевни правац има уже значење и историјски је омеђена епоха.
- Још је Аристотел направио разлику између писаца који приказују ствари какве јесу и оних који приказују стварност каква би могла бити, уводећи појам mimesis (подражање стварности). Код реалиста мимезис треба да представља суштину саме уметности.
- На књижевнике реализма пресудно је утицао филозофски правац ПОЗИТИВИЗАМ, који се темељи на проучавању стварности. Његов оснивач је Огист Конт. Он је оснивач и социологије, као посебне науке о друштву.

РАЗВОЈ РЕАЛИЗМА У 19. ВЕКУ

РАНИ РЕАЛИЗАМ

— тридесете и четрдесете

(Стендал, Балзак, Гогољ)

РАЗВИЈЕНИ РЕАЛИЗАМ

— педесете и шездесете

ВИСОКИ РЕАЛИЗАМ

— седамдесете и осамдесете

(Толстој, Достојевски)

НАТУРАЛИЗАМ

— осамдесете и деведесете

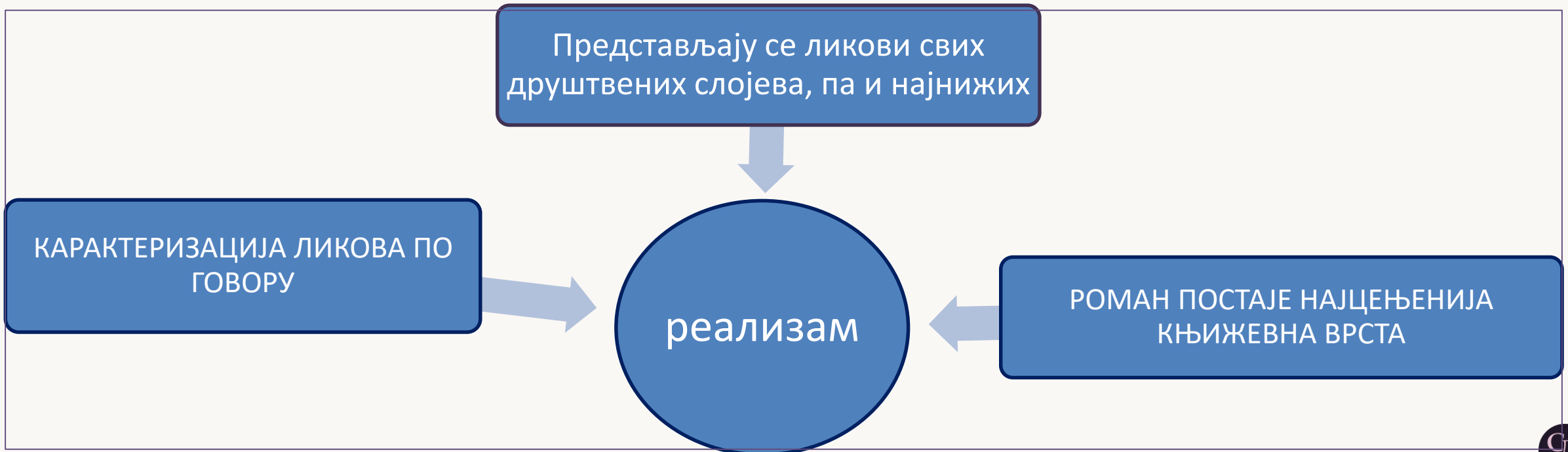
**19.
ВЕК**

ТЕМЕ И ЛИКОВИ У РЕАЛИЗМУ

РЕАЛИЗАМ И БАЛЗАК

- **Теме се узимају из свакодневног друштвеног живота**
- Ликови никада нису искључиво позитивни или негативни, него се приказују у развоју. Реалисти су тежили приказивању ликова као **ТИПОВА**. Типови су носиоци заједничких особина једне групе људи.
- Ликови су увек представљени кроз **психолошку и социјалну мотивацију**.

РОМАНТИЗАМ И РЕАЛИЗАМ – УПОРЕДНИ ПРИКАЗ

РОМАНТИЗАМ	РЕАЛИЗАМ
Од 90-их год. 18. века до 40-их год. 19. века	Од 30-их до 80-их год. 19. века
идеализам	позитивизам
Ликови су изузетни карактери, необични ликови	Лик је схваћен као представник одређеног типа понашања, обични људи
Доминантан је заплет	Доминантан је карактер
Аутор се обраћа читаоцима	Аутор је невидљив да би се појачао утисак реалности
Опис одговара унутрашњем стању јунака	Опис је објективан и детаљан
Доминација лирике и синкретичких жанрова (поема, роман у стиху)	Доминација прозе (роман и приповетка)

ПРЕДСТАВНИЦИ РЕАЛИЗМА

РЕАЛИЗАМ И БАЛЗАК

Француска:

Балзак (Чича Горио), Стендал (Црвено и црно), Флобер (Госпођа Бовари), Мопасан.

Енглеска:

Чарлс Дикенс (Оливер Твист), Вилијам Текери.

Гогољ (Мртве душе, Ревизор, Шињел), Тургенев (Ловчеви записи), Толстој (Ана Карењина, Рат и мир), Достојевски (Браћа Карамазови, Злочин и казна).

Русија:

Теоријску основу европском реализму дао је Оноре де Балзак у Предговору Људској комедији.

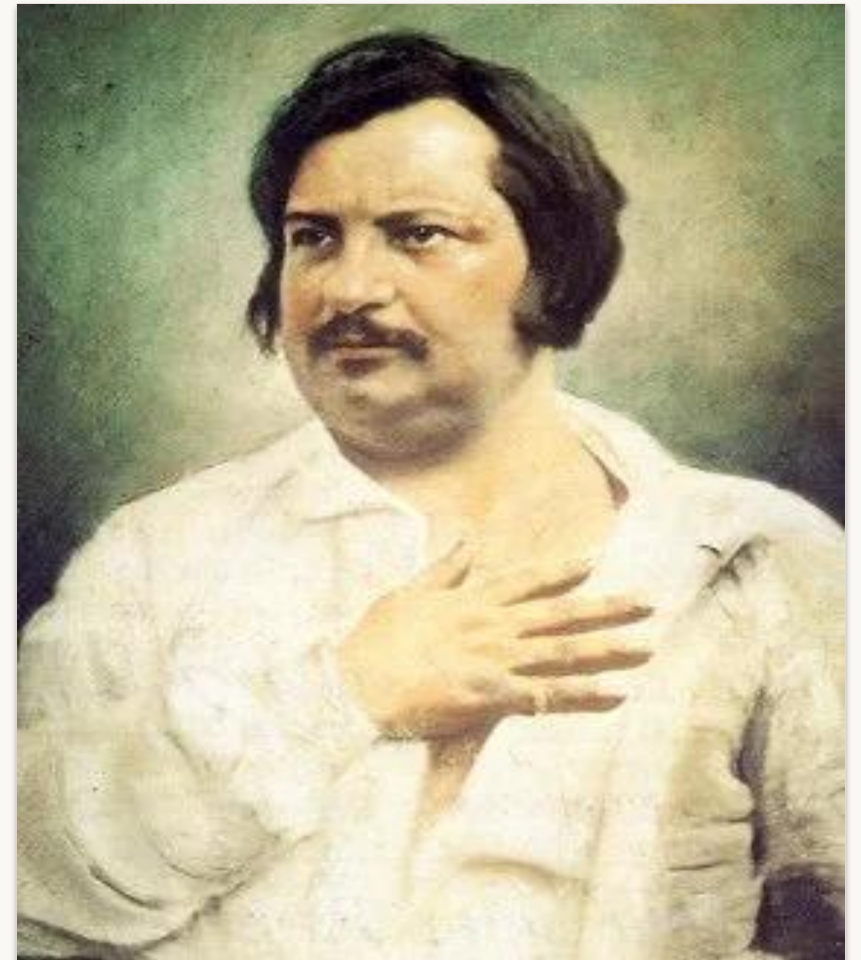

Оноре де Балзак

ЧИЧА ГОРИО

- Балзак је рођен у Туру 1799. године, а умро је 1850. Студирао је права и радио је као бележник.
- Посвећује се писању и за двадесет година неуморног даноноћног писања створио **је више од педесет романа са заједничким насловом Људска комедија.**
- Људску комедију је замислио као јединствену целину која би обухватила историју читавог француског друштва прве половине XIX века. Описивао је племиће, банкаре, трговце, индустријалце, чиновнике, студенте, новинаре, официре, сељаке, робијаше, слуге, проститутке, коцкаре, представнике власти. Жигосао је неморал, себичност и лицемерје, нерад и трулост старог аристократског друштва.
- Његова Људска комедија је тако постала и остала историја нарави француског друштва прве половине XIX века.
- Створио је преко 2000 ликова. Писао је по 14 сати, борио се огромним количинама кафе против сна. Умро је у 50. години, задужен и исцрпљен књ. радом.

ЧИЧА ГОРИО - Балзак га написао за само 4 месеца, а у Предговору је написао да је роман настао по догађају из стварног живота, када је он био у пансиону. Припада „Сценама из париског живота“.

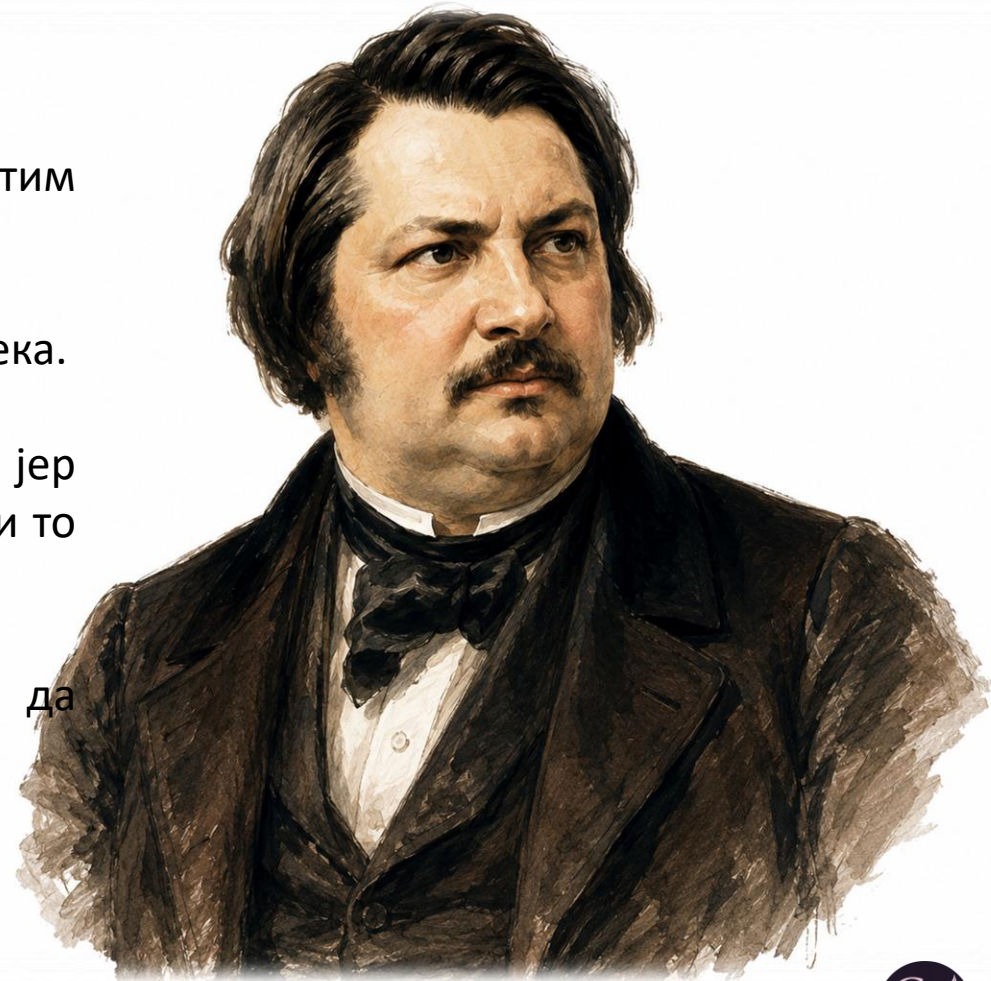

ОНОРЕ ДЕ БАЛЗАК

ПРЕДГОВОР „ЉУДСКОЈ КОМЕДИЈИ“

- Овај Предговор је **МАНИФЕСТ РЕАЛИЗМА**.
- Људска комедија је циклус романа и приповедака повезаних истим ликовима.
- Тема циклуса је приказ француског друштва у првој половини 19. века.
- Балзак је парафразирао наслов Дантеове *Божанствене комедије* јер је желео да, попут Дантеа, представи целокупно људско друштво и то стварне, реалне односе у француском друштву тог времена.
- Људска комедија је остала недовршена јер му је била намера да напише 137 дела, а успео је да доврши 90 приповедака и романа

Балзак је зачетник и КРИТИЧКОГ РЕАЛИЗМА – вид реализма у коме писац указује и критикује негативне стране друштва.

- ❖ Објективно, аналитичко и критичко откривање друштвених појава у књижевности – слично науци
- ❖ Задатак писца је да прикаже друштвене односе, социјално-психолошки мотивисане карактере, типове људи и да утиче на морал читалаца
- ❖ Људска комедија је галерија ликова
- ❖ Призори из приватног (*Чича Горио*), провинцијског, париског, политичког, војничког и сеоског живота

Оноре де Балзак

Писао је сваког дана између 1 сат иза поноћи и 8 ујутро, понекад и дуже. Могао је да пише брзо, са страшћу и упорношћу, стварајући свој огромни књижевни свет „Људска комедија”.

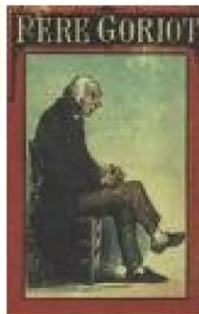
H. de Balzac

Балзаков рад: Писао је сваког дана између једног сата иза поноћи до 8 сати ујутру, а понекад и дуже. Често је радио по 15 или више сати; тврдио је да је једном радио 48 сати уз само 3 сата одмора између. Напоран стваралачки рад је утицао на његово здравље, те је исцрпљен умро. Неки савремени истраживачи приписују фактор у његовој смрти претераној конзумацији кафе или тровању кофеином (Балзак је наводно пио преко 50 шољица дневно), али то још увек није доказано

ЧИЧА ГОРИО

Оноре де Балзак

РЕАЛИЗАМ • ПАРИЗ • ДРУШТВО И ПОРОДИЦА

Оноре де Балзак

Људска комедија

Чича Горио

“Домовина ће пропасти ако се очеви буду презиарли.”

“Али, запамтите добро: ова драма није ни измишљотина ни роман. All is true, она је толико истинита да свако може уочити њене битне састојке, можда чак и у свом срцу.”

| ЧИЧА ГОРИО

Одредите књижевну врсту дела. Којем типу романа припада „Чича Горио”? На основу чега можемо извести тај закључак?

Књижевна врста: **РОМАН**

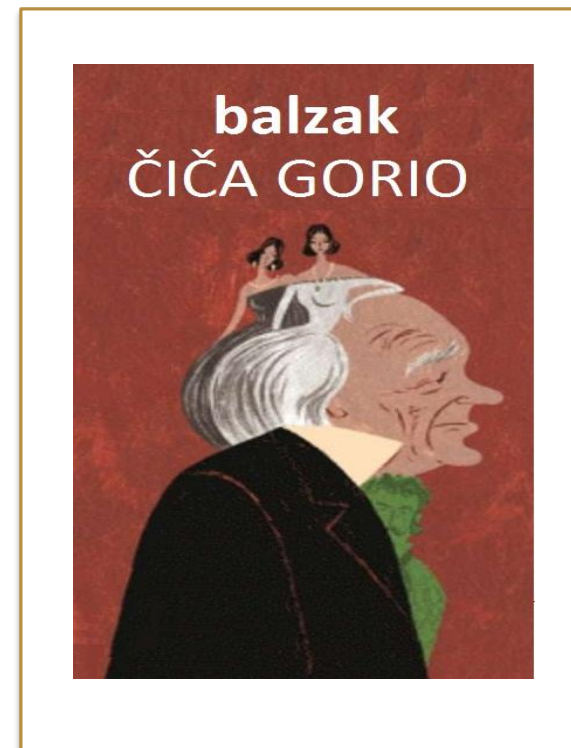
- ✓ Социјални: приказ сиромашног (маргиналног); буржоаског (владајућег); племићког (пропадајућег) света и друштвених појава и законитости у оквиру сваке друштвене класе.
- ✓ Психолошки: приказ унутрашњег живота ликова и карактера.
- ✓ Билдунгс роман (о васпитању).

Одредите врсту приповедача и приповедачке поступке у делу.

Приповедач је свезнајући, улази у разговор са читаоцима („Ви који држите књигу у руци...“, убеђује их да ће приповедати о истинитом догађају.)

Поступци приповедања – дескрипција (ентеријер, екстеријер, портрет) је детаљна и објективан; монолог, дијалог, ретроспекција...

РЕАЛИЗАМ И БАЛЗАК

Одредите локализацију романа.

Париско друштво у првој половини XIX века (1819. год.).

| КОМПОЗИЦИЈА

Композиционо могу се уочити три фабуле, а носиоци су и главни ликови дела. Наведи их.

1. О ЧИЧА ГОРИЈУ – безгранична очинска љубав
2. О РАСТИЊАКУ – жеља младог човека да успе у животу АКТИВАН ЈУНАК
3. О ВОТРЕНУ – носилац животне филозофије

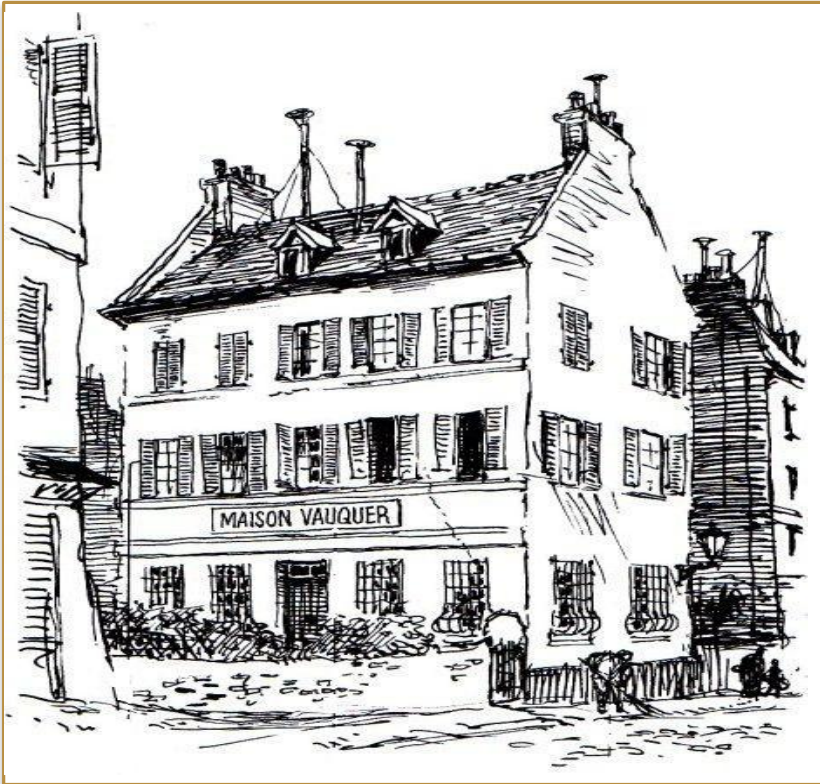
Како почиње роман? Да ли можемо говорити о класној подељености друштва на основу описа на почетку романа? Где живе сиромашни, а где аристократија? Које су њихове осеобине?

- Они који живе у Пансиону, у улици Сен Женевијев – сиромашни – искреност, пријатељство
- Они из предграђа Сен Жермена – аристократија – неморал, лицемерје, материјално изобиље, борба за престиж, прељуба, злоба, сплетке, интриге...

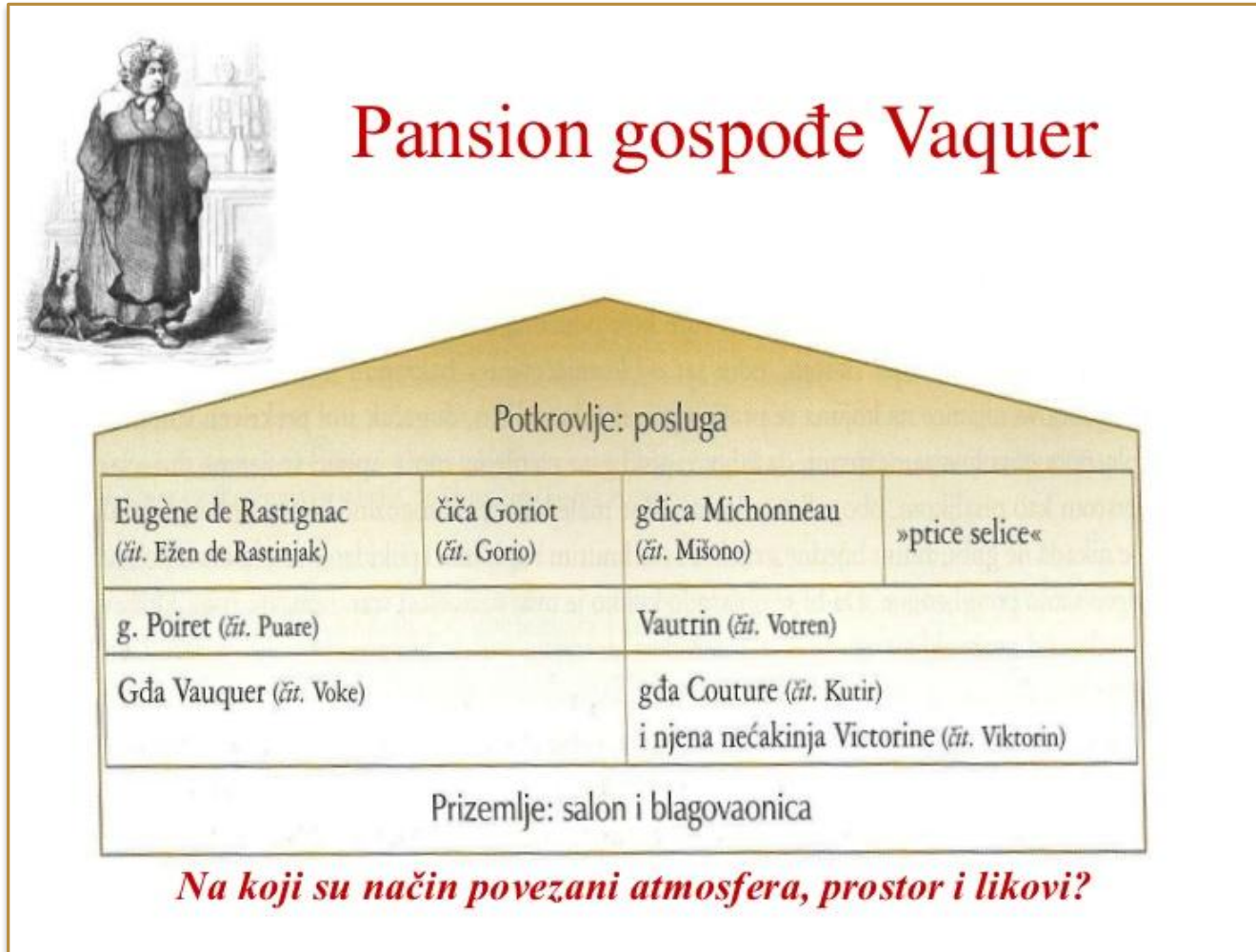
ПАНСИОН ГОСПОЂЕ ВОКЕР

Ко живи у пансиону?
Ко је на ком спрату?

1. спрат: Госпођа Вокер и Викторина са рођаком Кутир (најбогатији)
2. спрат: Вотрен и г. Поаре
3. Ежен де Растињак, Чича Горио, Мишоно и «птице селице»

РЕАЛИЗАМ И БАЛЗАК

ЧИЧА ГОРИО

Како се обогатио? Зашто је штедео и на који начин? У чему се огледа његово сиромашење?

Горио је некадашњи фабрикант који је производио резанце и стекао богатство за време Револуције продајући брашно десет пута скупље него што га је куповао. Штедео је како би имао довољно новца за своје ћерке; отпустио је берберина, одрекао се дувана, зими није ложио... Имао око 69 год. када је ту дошао. Сирوماшио је (са 1. спрата је сишао на 2. спрат, па на 3. спрат). Материјално, али и физички је пропадао.

Ко су његове ћерке и какав је његов однос према њима?

Анастасија де Ресто и Делфина де Нисенжен

Рано је изгубио жену и током читавог живота кћерима је пружао све што би пожелеле. Он у свом животу не зна ни за шта друго него за своје две кћери.

Продао бих Оца, Сина и Светога Духа да својим ћеркама уштедим једну сузу, каже Горио.

| ЖЕНСКИ ЛИКОВИ У ЧИЧА ГОРИЈУ

Грофице Анастасија де Ресто и Делфина де Нисенжан

Какав је њихов однос према оцу? Шта су постигле захваљујући очевом новцу и шта сада желе?

Очевим новцем су се пробиле у друштво, а сада одбацују оца стидећи га се, а сете га се поново само када западну у дугове. У сенци њихове љубави је интерес. Оне показују нежност према оцу само у оној мери у којој имају користи од њега.

Шта закључујемо о њиховим карактерним особинама? Какве су оне?

Себичне и егоцентричне, раскалашне.

Ко је крив за такву ситуацију и да ли постоји свест о томе?

Чича Горио је „кривац из љубави“, а то схвата тек на самртничкој постељи када нису дошле да га виде.

| ЧИЧА ГОРИОВЕ ЋЕРКЕ

Грофица Анастасија де Ресто

Висока, лепо развијена, говорило се да има најлепши стас у Паризу.

Удата за грофа де Ресто.

На шта она троши новац?

Узима новац од оца да би покрила трошкове свог љубавника, грофа Максима де Траја.

Бароница Делфина де Нисенжан

Витка, плавокоса, нежна кожа под којом се види како тече крв.

Удата за банкара, барона де Нинсежена.

На шта она троши новац?

Узима новац од оца да би куповала скупоцене хаљине и накит.

Опиши њихов међусобни однос.

Сестре су љубоморне једна на другу, а разлог међусобне зависти је разлика у друштвеном и економском положају њихових мужава.

О оцу и незахвалним кћерима је писао и Шекспир у свом делу *Краљ Лир*, па су Балзака критиковали да је плагијатор.

| Госпођа Вокер

Физички опис.

Њено старачко и пуначко лице са носом који личи на кљун у папагаја; мале и беле руке, тело гојазно као у каквог црквењака, испале и лелујаве груди, све је то у складу с овом одајом у којој се огледа невоља... Њено лице, свеже као први јесењи мраз, њене очи окружене борама... укратко, цела је њена појава сушта слика пансиона, као што је пансион верно огледало њене личности. Тамница се не може замислити без чувара. Њена доња сукња од плетене вуне, дужа од горње која је направљена од неке старе хаљине а из које вири вата кроз поцепане шавове штофа, слика је салона, трпезаре и врта; по њој се може погодити каква је кухиња и наслутити какви су станари. Кад је она ту, слика је потпуна. Госпођа Вокер има око педесет година и личи на све жене које је задесила несрећа.

Ко је био господин Вокер? Како је изгубио своје имање?

Задесила га је несрећа. Према мени се показао ружно, оставио ми је само очи да плачем, ову кућу да живим и право да не осећам сажаљење ни према коме јер сам препатила све што се препатити може.

| Викторина Тајфер

Ко је Викторина Тајфер и са ким живи у пансиону госпође Вокер?

Викторина је млада девојка коју је отац одбацио јер жели да цело имање припадне његовом сину. У пансиону живи са својом рођаком и заштитницом, госпођом Кутир.

Како је Викторина представљена у роману? У кога је заљубљена?

Она је нежна, скромна и осећајна девојка. Заљубљена је у Ежена де Растињака.

Како Вотрен покушава да искористи Викторинину љубав према Растињаку?

Вотрен жели да Растињак освоји Викторину, а планира да њен брат страда у двобоју. Тада би Викторина постала једина наследница очевог богатства, па би Растињак женидбом могао да се обогати

Шта се на крају догађа са Викторином?

Она постаје наследница и заједно са госпођом Кутир напушта пансион.

Зашто је Викторина важна за приказ Растињаковог моралног искушења?

Преко Вотреновог плана Растињак долази у ситуацију да бира између морала и богатства.

*Да је љубав
оживела њене
тужне очи,
Викторина би
се могла
такмичити са
најлепшим
девојкама.*

| Стара госпођица Мишоно

Ко је госпођица Мишоно?

Она је стара госпођица и једна од станарки пансиона госпође Вокер.

Како Балзак описује њен изглед?

Њен поглед је безизражајан и изазива језу, док њено згрчено лице има претећи изглед.

Са ким је госпођица Мишоно блиска?

Повезана је са господином Поареом, са којим касније и напушта пансион.

Каква је њена улога у откривању Вотрена?

Госпођица Мишоно помаже да се открије Вотренов прави идентитет. У презентацији је наведена као достављач захваљујући коме полиција открива да је Вотрен заправо Лажи-Смрт, човек за којим трага полиција.

Зашто Мишоно и Поаре напуштају пансион?

После Вотреновог разоткривања напуштају пансион јер су остали станари поштовали Вотрена и осуђивали њено учешће у његовом откривању.

Шта нам поступак госпођице Мишоно говори о моралним односима међу становницима пансиона?

Виконтеса де Бозеан

Ко је виконтеса де Бозеан и у каквом је односу са Еженом де Растињаком?

Она је Растињакова рођака и једна од најугледнијих племкиња у париском високом друштву.

Какву улогу има у Растињаковом уласку у високо друштво?

Захваљујући њој Растињак добија приступ аристократским круговима. Она га упознаје са Анастасијом де Ресто и Делфином де Нисенжен.

Шта виконтеса де Бозеан открива Растињаку о париском друштву?

Открива му свет у којем владају моћ, новац, интерес и борба за друштвени положај. Њене поуке, иако долазе из другог угла, блиске су Вотреновом виђењу друштва.

Каква је љубавна судбина виконтесе де Бозеан?

Она воли маркиза Ажиду-Пинто, али је он напушта да би се оженио богатом удавачом. Тако и њена лична судбина потврђује да су у том свету љубавни односи подређени друштвеном и материјалном интересу.

Шта се са њом дешава на крају?

После љубавног разочарања напушта Париз и одлази у Нормандију.

Зашто је лик виконтесе де Бозеан значајан за разумевање романа?

Она је један од Растињакових „учитеља живота“: помаже му да схвати правила високог париског друштва и доприноси рушењу његових младалачких илузија.

ЕЖЕН ДЕ РАСТИЊАК

Ко је Ежен де Растињак и зашто долази у Париз?

Растињак је млади провинцијалац који долази у Париз да студира права. Потиче из породице која није богата, али постепено почиње да чезне за животом високог париског друштва.

Ко му омогућава улазак у високо друштво?

Његова рођака, виконтеса де Бозеан, уводи га у аристократске кругове и упознаје са правилима света којем жели да припада.

Како се Растињак мења током романа?

У почетку је бојажљив и неискусан, а постепено постаје све одлучнији, дрскији и спремнији да прихвати правила париског друштва.

Какву улогу Вотрен има у Растињаковом сазревању?

Вотрен му открива сурову страну париског друштва и покушава да га убеди да се до успеха не долази поштењем, већ новцем, везама и бескрупулозношћу. Нуди му и план да преко Викторине Тајфер стекне богатство.

Растињакови „учитељи живота“

Три различита пута ка спознаји париског друштва

Виконтеса де Бозеан

- Уводи Растињака у високо друштво.
- Открива му правила света у којем су положај, новац и везе пресудни.
- Њена лична љубавна судбина показује да ни аристократија није поштеђена интереса.

Вотрен

- Отворено му говори о суровости друштва.
- Нуди му пречицу до богатства преко Викторине Тајфер.
- Ставља Растињака пред морално искушење: успех или савест?

Чича Горио

- Својом судбином показује цену безграничног жртвовања.
- Његова трагедија открива себичност и хладноћу света којем Растињак тежи.
- Постаје најбољнија лекција о људским односима.

Ко је највише утицао на Растињаков преображај и зашто?

ПРЕОБРАЖАЈ РАСТИЊАКА

Који догађај бисте издвојили као кључни тренутак када Растињак почиње да се мења желећи да припада вишем друштву?

Одлази код Анастасије, али осети презир слуга јер долази пешке (нема напојнице – знак за слуге). Тада почиње његов ПРЕОБРАЖАЈ. Тражи од мајке новац (прети да ће се убити), пустиће неколико суза јер је свестан коју жртву тражи од породице. Све је потрошио на одела, кочије и провод не би ли освојио Делфину, па на крају и постаје њен љубавник.

Шта нам говори његова последња реченица у роману?

Он се загледа у гроб и сахрани у њему своју последњу сузу коју је изазвало свето узбуђење једног чистог срца, сузу која одлети на небо чим паде на земљу... : „А сад је на нас двоје ред!“ И, први корак његова изазивања којима је претио друштву, био је одлазак на ручак код госпође де Нисенжан.

Прилагодиће се неморалу аристократије. Сахрањујући старца покопаће своје илузије о животу. На крају романа Растињак је спреман на беспштедну борбу у којој побеђују најјачи и најбезобзирнији.

Веза између Растињака и Делфине почива на узајамном интересу. Растињаку је Делфина потребна да би успео у високом друштву, а њој, ћерци трговца и жени банкара, потребан је Растињак за улазак у салон виконтесе Де Бозеан.

Париз као „јунак“ романа

Град није само место радње — он је простор искушења, амбиције и друштвене борбе.

- 1 Шта Париз представља Растињаку на почетку романа?
- 2 Зашто су новац, одећа, кочије и познанства толико важни за улазак у високо друштво?
- 3 Како се Растињаков однос према Паризу мења током романа?
- 4 Шта значи његов изазов Паризу на крају романа: „А сад је на нас двоје ред!“?

КЉУЧНЕ РЕЧИ: амбиција • новац • положај • моћ • губљење илузија

Ко је Вотрен и како је представљен на почетку романа?

Вотрен је један од станара пансиона госпође Вокер. Делује снажно, самоуверено, искусно и тајанствено, а иза његовог понашања крије се много више него што остали станари претпостављају.

Ко се заправо крије иза имена Вотрен?

Открива се да је он одбегли робијаш познат под надимком Лажи-Смрт, за којим трага полиција.

Како Вотрен гледа на париско друштво?

Он сматра да у друштву не побеђују нужно поштени и способни, већ они који умеју да искористе новац, моћ, везе и слабости других људи.

Какав план Вотрен предлаже Растињаку?

Предлаже му да се приближи Викторини Тајфер. Вотрен би се побринуо да њен брат буде уклоњен, Викторина би постала наследница, а Растињак би женидбом са њом стекао богатство.

Зашто је Вотрен важан за развој Растињаковог лика?

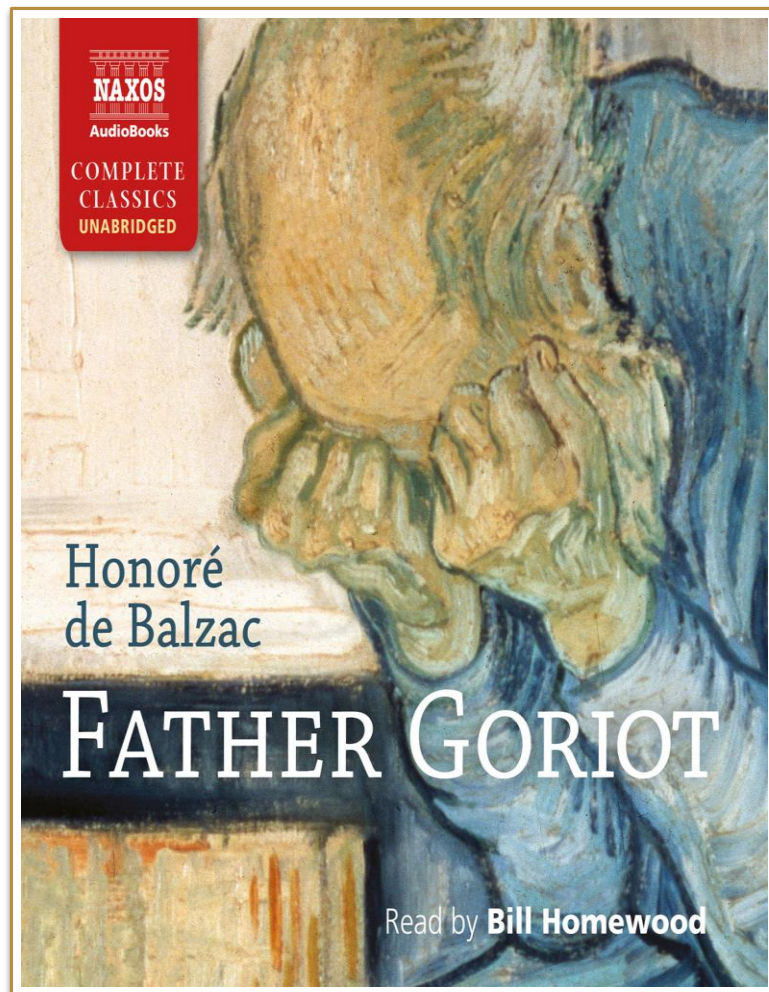
Он Растињаку открива сурову страну живота и ставља га пред морално искушење: да ли ће до успеха покушати да дође поштеним путем или ће прихватити правила света у којем циљ оправдава средства.

Како је Вотрен разоткривен?

У његовом разоткривању важну улогу има госпођица Мишоно, која сарађује са полицијом. После откривања његовог правог идентитета Вотрен је ухапшен.

КРАЈ РОМАНА

Како се завршава роман? Шта на крају свог живота жели Чича Горио? Добија ли то?

Када је пао у постељу, слао је ћеркама поруке да дођу, али оне нису дошле.

Зашто нису дошле?

Делфина је спавала, уморна од бала, а Анастасија је расправљала са мужем о неким породичним проблемима.

Шта он схвата на самрти?

Схвата да је он кривац – кривац из љубави.

| ЧИЧА ГОРИО – КРИВАЦ ИЗ ЉУБАВИ

Живео сам да ме понижавају и вређају. Ја их силно волим и зато сам подносио све увреде због понеког јадног и срамотног задовољства које су ми продавале. Зар отац потајно да виђа своје кћери! Ја сам њима дао цео свој живот, а оне неће данас да жртвују ради мене ни један сат. Жедан сам, гладан сам, срце ми чезне, оне неће доћи да ми олакшају самртне муке, јер ја осећам да умирем. Али, зар оне не знају шта значи газити по лешу свог оца! Има Бога на небу, он ће сам осветити нас очеве... На крају крајева, ви нисте криве. Оне су невине, пријатељу! Реците целом свету, нека их нико не осуђује због мене. Ја сам за све крив, ја сам их научио да ме вређају... Ја сам једини кривац, али, кривац из љубави.

САХРАНА

Ко га је сахранио? Долазе ли ћерке на сахрану?

Сахранила су га два студента о свом трошку. Зетови и ћерке нису дошли, дошла су само празна кола са ознака грофа де Ресто и барона де Нисенжена.

**ОВДЕ ПОЧИВА ЧИЧА ГОРИО, ОТАЦ
ГРОФИЦЕ ДЕ РЕСТО И БАРОНИЦЕ ДЕ
НИСЕНЖЕН, САХРАЊЕН О ТРОШКУ
ДВА СТУДЕНТА.**

Размисли и закључи

Питања за завршну анализу романа

1.

Да ли је Чича Горио само жртва својих кћери или и сопствене безграничне родитељске љубави?

2.

Да ли су Анастасија и Делфина само незахвалне кћери или и производ друштва у којем живе?

3.

Зашто на Гориову сахрану долазе празне кочије његових кћери, али не и саме кћери?

4.

Шта је Растинјак током романа изгубио, а шта стекао?

5.

Да ли се у свету који Балзак приказује може успети и остати моралан?

6.

Ко је одговоран за Гориову трагедију — кћери, он сам или друштво?

Судница Чича Горија

Активност за дискусију: Ко је одговоран за трагедију Чича Горија?

УЛОГЕ

- тужилац
- бранилац
- Чича Горио
- Анастасија и Делфина
- Растињак
- сведоци: Вотрен, госпођа Вокер...

ЗАДАТАК

1. Изнесите оптужбу или одбрану.
2. Наведите поступке ликова као доказе.
3. Размотрите утицај новца и друштвеног положаја.
4. Донесите образложену пресуду.

КЉУЧНО ПИТАЊЕ

Да ли трагедију стварају појединци или друштво чије су вредности засноване на новцу, статусу и интересу?

Образложите став примерима из романа.

ЗАВРШНИ СУД: једна реченица којом бисте описали свет Балзаковог романа.

